

Barne- og familiedepartementet
Postboks 8036 Dep
0030 OSLO

Saksbehandler, innvalgstelefon
Thea Rikter-Svendsen, 22 00 36 78
Christine Pahle Valner, 22 00 36 71
Olav Johan Aasen, 22 00 38 70

Dette brevet er fra Statsforvalteren som frem til 31.12.2020 het Fylkesmannen

NOU 2020: 14 Ny barnelov – hørings svar fra Statsforvalteren i Oslo og Viken

Statsforvalteren i Oslo og Viken viser til Barne- og familiedepartementets høringsbrev datert 14. januar 2021, vedrørende NOU 2020: 14 Ny barnelov.

Vi vil i det følgende redegjøre for våre merknader til utredningen. Hørings svaret er utarbeidet av Sosial- og barnevernsavdelingen og Vergemålsavdelingen hos Statsforvalteren i Oslo og Viken.

Generelle merknader

Å styrke barns rettigheter gjennom respekt for barnets egenverdi, og å sikre barns rettigheter ved at lovgivningen i større grad gjør barn til selvstendig rettssubjekt, er slik Statsforvalteren vurderer det en av samfunnets viktigste oppgaver i tiden fremover. Vi mener at utvalgets forslag er et steg i riktig retning og vi ønsker å berømme utvalget for et grundig arbeid.

Dagens lov går etter Statsforvalterens mening ikke langt nok i å sikre barns rettigheter i tråd med samfunnets forventninger og Norges internasjonale forpliktelser. Statsforvalteren er glad for at Regjeringen peker på behovet for å sikre en barnelov i tråd med dette, samtidig som det er fokus på klarspråk og tilgjengelig lovtekst.

Barneloven skal sikre rettssikkerheten til foreldre og barn, og etter Statsforvalterens syn kan ikke dette gjøres uten å markant styrke barn som et selvstendig rettssubjekt. Barnekonvensjonen anerkjenner barn som selvstendige rettssubjekter¹ med egne rettigheter. En slik vurdering forplikter oss til å gjennomføre dette i lovgivningen, også i de tilfeller barnets rettigheter skal sammenholdes med voksnes rettigheter. Statsforvalteren mener det er mange gode forslag og hensyn i utvalgets utredning, men at utvalget enkelte steder har vektlagt foreldrenes rettigheter og barnets rett til familieliv på en slik måte at det ikke sikrer barnet som eget rettssubjekt med egne individuelle juridiske rettigheter.

¹ Se bl.a. barnekonvensjonen artikkel 3 nr. 1 og FNs barnekomites generelle kommentar nr. 14.

I nåværende barnelov og i utvalgets forslag til ny barnelov har foreldre både rettigheter og plikter som er sentrale for å sikre barnets rettigheter. Den som har foreldreansvaret for et barn er ansvarlig for å ivareta barnets personlige forhold,² og er normalt også barnets verge som er ansvarlig for å ivareta barnets økonomiske rettigheter og de personlige forhold som er lagt til vergemålet i særlovgivningen.³

Statsforvalteren støtter utvalgets forslag om å beholde dagens hovedstruktur og fortsatt ha et skille mellom foreldreansvar og vergemål for barn. Vi er enig med utvalget om at det er et behov for en helhetlig gjennomgang for å sikre helhetlig lovgivning og for å best mulig sikre barns rettigheter. I dag er ivaretagelse av barns økonomiske rettigheter lagt til vergemål for barn, men også flere viktige juridiske forhold som går inn under ivaretagelse av barns personlige rettigheter er lagt til vergemålet, slik som ivaretagelse av rettigheter etter straffe- og sivilprosessen og ivaretagelse av barns rettigheter i forvaltningssaker.

Innholdet i de personlige rettighetene gjelder alle andre beslutninger som ikke er økonomiske. Ansvar er omfattende og svært variert, og omfatter alt fra juridisk representasjon i private og offentlig henseende, herunder inngåelse av private avtaler og søknader til det offentlige, til å bestemme når barnet skal legge seg. Vi mener derfor at det er viktig at man differensierer mellom de ulike oppgavene som er personlige rettigheter, og at viktige juridiske rettigheter barnet har er tillagt vergemålet. Se mer om vår vurdering under tilbakemeldinger til utredningens punkt 10.4.

Når et barn er uten en fungerende verge, skal Statsforvalteren oppnevne en verge for barnet.⁴ Dersom ingen ivaretar foreldreansvaret, skal oppnevnt verge også ta de avgjørelser som ligger til foreldreansvaret.⁵ For barns rettsikkerhet har det stor betydning om avgjørelsen er lagt til vergemålet eller foreldreansvaret, fordi vergemålsloven har regler som gir barn en mulighet til offentlig kontroll ved å bringe spørsmålet inn til Statsforvalteren for avgjørelse og rett til å ha en habil verge. Ved delt foreldreansvar er det tilsvarende en regel som gir foreldre en mulighet til å få et forhold avklart ved uenighet mellom foreldrene, uten at de må anvende rettsmidler. Barneloven har ingen tilsvarende regler, selv om foreldrene kan mekle og inngå avtaler. Barnet vil med andre ord kunne be om at det offentlige sikrer hens rettighet i økonomiske spørsmål og personlige forhold lagt til vergemålet, men har ingen mulighet til offentligrettslig overprøving av hens personlige forhold som ikke er lagt til foreldreansvaret, med mindre dette er særlig regulert.

Selv om barn er sikret en rett til medbestemmelse og en rett til at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn i alle forhold som gjelder dem selv, mener Statsforvalteren at man i større grad burde gjennomgå viktige avgjørelser som tas sammen med og for barn. Det bør konkret vurderes om det bør gis en mulighet til overprøving, eller om oppgaven bør overføres fra foreldreansvaret til vergemålet. Sistnevnte gjelder særlig for viktige juridiske beslutninger i personlige forhold som kan sikre barnet en klagemulighet og en rett til habil verge. Dette vil sikre at barnets medbestemmelse og barn som rettssubjekt ivaretas i større grad. Statsforvalteren understreker at vi med dette ikke mener at mer dagligdagse avgjørelser bør ligge under vergemålet. Disse mener vi fortsatt bør ligge til foreldreansvaret, og ved behov for barnevernstiltak, er en naturlig del av de oppgaver som bør ligge til barneverntjenesten.

² Barneloven § 30.

³ Vergemålsloven § 17 første ledd.

⁴ Vergemålsloven § 16.

⁵ Vergemålsloven § 17 andre ledd.

Merknader til de enkelte punkter

Statsforvalteren i Oslo og Viken vil i det videre kommentere de enkelte punktene i utvalgets forslag.

Merknad til punkt 9.1.4 Terminologi

I lys av vårt likestillingsoppdrag vurderer vi det som positivt at utvalget har vektlagt å utarbeide en ny lov som kommuniserer godt med dagens samfunn, og som dagens familieformer kan relatere seg til. Vi vurderer det som viktig at barn sikres gode og avklarte juridiske bånd til sine foreldre.

I utredningen fremgår det at terminologien i loven bør være kjønnsnøytral. Utvalget skriver imidlertid at det, av kapasitetshensyn, ikke har gjennomført en fullstendig kjønnsnøytral terminologi i lovutkastet. Statsforvalteren mener at et slikt arbeid i en ny lov ikke bør gjøres delvis, men må tildeles tilstrekkelige ressurser for å kunne gjennomføres i sin helhet. Vi anbefaler departementet om å fullføre denne oppgaven, slik at den nye loven favner mangfoldet av familier i dagens samfunn.

Videre skriver utvalget at det har vurdert ulike begreper tilknyttet den forelderen som føder barnet. Utvalget anbefaler brukertesting av blant annet begrepet «fødeforelder», da det er usikkerhet knyttet til hvordan et slikt begrep vil bli mottatt og forstått. Statsforvalteren er positiv til utforskning og brukertesting av nye begreper med mål om å lage en lov som alle familier kan relatere seg til.

Merknad til punkt 9.5.3.2 Vilkårene for medmorskap

Utvalget har foretatt en vurdering av vilkårene for medmorskap og er kommet frem til at disse skal videreføres, men at dagens fremgangsmåte for fastsetting av medmorskap bør forenkles. Statsforvalteren er positiv til at fastsetting av medmorskap forenkles slik utvalget beskriver, der assistert befruktning skjer ved godkjent helsestell.

Det vises til at utvalgets tid og ressurser har vært knappe, og at det derfor ikke har vært mulig å gå inn på og utrede alle forhold som kunne være av interesse. Utvalget påpeker at vilkårene for medmorskap tangerer annet regelverk, især bioteknologiloven, på en slik måte at det ville være nyttig å se reglene i sammenheng. Det er også mottatt innspill om at det bør sees hen til reglene for stebarnsadoptsjon, der de familiene som ikke kvalifiserer til medmorskap i kraft av medmorforskriften blir henvist. Utvalget nevner videre at det i Sverige ble nedsatt et eget utvalg som skulle vurdere noen avgrensede deler av foreldreskapsreglene, inkludert spørsmålet om foreldreskap i likekjønnede forhold, se SOU 2018:68. Dette arbeidet har nå resultert i et lovforslag som er ventet å tre i kraft fra nyttår:

https://www.regeringen.se/494061/contentassets/ad443fe2345d4e939e50d12d8881f78a/modernar-e-regler-for-bekraftelse-av-foraldraskap-faderskapsundersokningar-och-for-att-astadkomma-konsneutral-foraldraskapspresumtion?fbclid=IwAR3_ueGxm330ye6nx9H8jNmWZYrtMG9sninDSPiKXCxhMy6fWiVcMpKsEMc

Statsforvalteren vil anbefale at det gjøres et tilsvarende arbeid i Norge, for å sikre en bedre sammenheng mellom lovverkene som regulerer familietilblivelsen for de familier som faller utenfor reglene om foreldreskap i barneloven.

Merknad til punkt 10.2.4.4 Saker der foreldreansvaret er ukjent

Statsforvalteren er enig med utvalget i at det er problematisk at nær 15 000 barn er registret med «foreldreansvar ukjent» i Folkeregisteret. Manglende registrering av foreldreansvar svekker rettssikkerheten til barna, og svekker den med foreldreansvars reelle muligheten til å følge opp sine rettigheter og plikter.

Statsforvalteren mottar en rekke saker hvor barnet er registrert med ukjent foreldreansvar. Hovedvekten er saker hvor Statsforvalteren skal vurdere om vilkårene for å oppnevne midlertidig verge er oppfylt i forbindelse med tilrettelagt avhør. Vi har også denne utfordringen i andre saker, for eksempel hvor barn og foreldre innvandrer til Norge, når et barn kom til Norge som enslig mindreårig asylsaker og en eller begge foreldre kommer på familieinnvandring, og i saker hvor barn kommer til Norge for å studere og foreldrene oppholder seg i utlandet. I sistnevnte tilfelle, er det en utfordring for barn og foreldre at barna ikke er registrert med foreldreansvar i Folkeregisteret, og at norsk forvaltning og privat næringsliv sjeldent godtar fullmakter fra foreldre som oppholder seg i utlandet. Fullmektigen får ikke utøvd sin oppgave etter fullmakten og, slik vi har forstått utfordringene på bakgrunn av saker som kommer inn til oss, godtas heller ikke den kommunikasjon foreldrene har med de offentlige instanser.

Manglende registrering av foreldreansvar er av stor betydning for barn og foreldrene, og skaper en rekke utfordringer ved at offentlige organer og privat næringsliv ikke godtar avgjørelser fra den med foreldreansvar, når de forsøker å representere barna. I mange av disse sakene henvender den med foreldreansvar seg til Statsforvalteren for å bli oppnevnt som verge, noe vi ikke har kompetanse til å imøtese med dagens lovgivning, fordi det ikke er sannsynliggjort at barnet er uten en fungerende verge.⁶ Normalt vil det også ta lang tid eller være utfordrende for den med foreldreansvar/verge å fremskaffe tilstrekkelig opplysninger, som medfører at vi kan utstede en attest til den med foreldremyndighet eller den som er verge.⁷ Generelt etterlyser vi nærmere retningslinjer som sikrer en felles nasjonal forståelse av de vurderinger og dokumentasjon som skal foreligge, for å utstede slike attester.

Statsforvalteren bemerker at sakene er ressurskrevende for oss. Under et møte med Oslo tingrett og andre etater i 2018, fremkom det at dette også er ressurskrevende for øvrige deler av forvaltningen som er i kontakt med de barn og foreldre dette gjelder.

Utvalget har ikke foreslått en lovendring på området, men peker på at oppgaven bør løses i forvaltningen, og ikke i domstolen. Statsforvalteren er enig med utvalget at dette er et spørsmål som bør løses i forvaltningen, med mindre det er privatrettslige konflikter knyttet til spørsmålet.

Utvalget peker videre på at Utlendingsdirektoratet har særlig kompetanse på området, og derfor bør vurdere slike spørsmål. Statsforvalteren støtter utvalgets forslag om å utrede om det bør opprettes en nasjonal stadsfestingsmyndighet på området. Et slikt nasjonalt ansvar vil spare samfunnet for ressurser og sikre en helhetlig kommunal og statlig forvaltning for de barn og foreldre dette gjelder. Slik det er i dag, vil en etat kunne komme frem til at foreldreansvar er sannsynliggjort, mens en annen etat kan konkludere med det motsatte. Hvilket organ som skal tillegges denne oppgaven, bør etter vår mening utredes nærmere.

Statsforvalteren mener det er viktig at en nasjonal stadsfestingsmyndighet er en etat som ikke har ansvar for å ta avgjørelser hvor vurderingen av foreldreansvar kan få avgjørende betydning for resultatet i etatens øvrige vurdering av saken, eller at det vedtas regler som sikrer at det er en annen, klart adskilt del av institusjonen som tar avgjørelsen. Vi støtter at Utlendingsdirektoratet er en av de etater det bør utredes om bør tillegges et slikt ansvar. Vi bemerker at Utlendingsdirektoratet i dag ikke tar stilling til hvem som har foreldreansvar i alle slike saker hvor foreldreansvar er registrert som ukjent. Vi mener det kan være like naturlig at denne oppgaven er lagt til et annen forvaltningsorgan, f.eks. Statsforvalteren som i dag har ansvaret for å vurdere dokumenter i forbindelse med ekteskap, separasjon og skilsmisse. Man kan også tenke seg en plikt

⁶ Vergemålsloven § 16.

⁷ Lov om Haagkonvensjonen 1996 § 8.

for Nasjonalt ID-senter eller Utlendingsdirektoratet til å bistå med å vurdere et dokumentes ekthet eller lignende.

Sentralt i utredningen bør være hvilken kompetanse som er lagt til nasjonal stadfestingsmyndighet, herunder hvilken virkning en avgjørelse skal ha, om vurderingen er et enkeltvedtak som kan påklages eller om avgjørelsen skal kunne bringes inn for retten. Det er etter vår vurdering viktig at man også vurderer barnets rettigheter i utredningen, herunder belyser perspektivet hvor barnet kan være tatt med til Norge av en som ikke har foreldreansvar for barnet.

Statsforvalteren understreker at vi påvirkes i stor grad av manglende registreringer, og at vårt inntrykk er at barn og den/de med foreldreansvar opplever det som at de blir «kasteballer» i systemet.

Statsforvalteren oppsummerer avslutningsvis at en nasjonal stadfestingsmyndighet vil styrke rettighetene til barn og deres foreldre, og samtidig sikre en mer effektiv forvaltning. En slik myndighet vil etter Statsforvalterens mening også kunne bidra til raskere kartlegging av kidnapping og barne bortføring.

Merknad til punkt 10.3.5.4 Rett til opplysninger om barnet

Statsforvalteren viser til videreføringen av nåværende § 47 i utvalgets forslag § 6-12. Vi ønsker at det skal fremgå tydeligere av bestemmelsen at vilkåret «til skade for barnet» henger sammen med hensynet til barnets beste. Vi vurderer at en henvisning til utkastets § 1-1 ville tydeliggjort at hensynet til barnets beste også er en del av vurderingen.

Statsforvalteren har tidligere tatt opp problemstillinger tilknyttet opplysningsretten tilfeller der begge foreldrene uten foreldreansvar med departementet. Vi har fått bekreftet at nåværende § 47 skal forstås slik at i tilfeller der begge foreldrene er fratatt foreldreansvaret, faller opplysningsretten etter denne bestemmelsen bort. Vi mener at dette bør presiseres i ny lov § 6-12.

Etter forespørsel mottok Statsforvalteren i 2020 en tolkningsuttalelse fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) i forbindelse med problemstillinger vi hadde støtt på i en konkret sak. Tolkingsuttalelsen er datert 25. mai 2020 og har tittelen *Retten foreldre med foreldreansvar har til opplysninger om eget barn som er på krisesenter, barnelova § 47*. Bufdir kom til at krisesenter må anses omfattet av ordlyden «helse- og sosialvesen» og uttalte følgende:

(...) Etter vårt syn må krisesentre anses som «helse- og sosialvesen» i relasjon til § 47 første ledd, tredje setning. Dette gjelder selv om sentrene selv ikke tilbyr helse- og sosialtjenester. Vi viser til at formålet med krisesenterloven er å pålegge det offentlige et ansvar for at personer som utsettes for vold i nære relasjoner får vern, hjelp og oppfølging, jf. krisesenterloven § 1. Kommunen plikter å sørge for at voldsutsatte får en helhetlig oppfølging gjennom samordning av tiltak mellom krisesentertilbudet og andre tjenester, jf. § 4. Krisesentrene er dermed en del av kommunenes tiltaksapparat for å bistå personer i en krevende livssituasjon. Vi viser også til at uttalelser i forarbeidene til krisesenterlova etter vårt syn tilsier en slik forståelse (...).

Dersom utvalget støtter Bufdirs tolkning, mener vi at krisesenter bør nevnes eksplisitt i § 6-12 andre ledd. Utvalget skriver at bestemmelsen er uttømmende, og Statsforvalteren vurderer at det vil kunne skape tvil om hvorvidt krisesenter er omfattet av bestemmelsen eller ikke, all den tid krisesentre ikke nevnes i opplistingen i andre ledd.

Merknad til punkt 10.3.5.2.6 Plikt til å ta avgjørelser i fellesskap

Statsforvalteren har i de innledende bemerkningene gitt noen generelle utgangspunkter for barns rett til å overprøve foreldrenes avgjørelser lagt til foreldreansvaret. Vi vil i det videre utdype nærmere det som fremkommer innledningsvis.

Utvalget skriver at «foreldre ikke kan dele ulike typer beslutninger mellom seg eller bestemme at de tar beslutninger alene på vegne av ett barn hver i søskenflokket».

Statsforvalteren mener uttalelsen er upresis og ønsker derfor å knytte en kort bemerkning til dette. Slik vi forstår gjeldende rett, kan en forelder gi fullmakt til den andre forelder og tredjepersoner for å ivareta oppgaver under foreldreansvaret. Et unntak fra denne generelle retten mener Statsforvalteren krever unntak i lov, og vi er ikke kjent med at det finnes et slikt unntak for oppgaver under foreldreansvaret. På samme måte kan foreldreverger gi fullmakt til andre for å utøve vergeansvaret for egne barn. Merk at oppnevnte verger ikke har samme mulighet til å gi fullmakter til andre.

Statsforvalteren mener på dette grunnlag at foreldre kan gi fullmakt, generelle vel som spesifikke, for avgjørelser som skal tas under foreldreansvaret. Vi er ellers enig i at man ikke kan gjøre avtaler som endrer ens plikter, utover de løsninger som finnes i lovgivningen.

Utvalget vurderer om barneloven bør inneholde regler om at en foreldre kan ta avgjørelser av særlig betydning alene, eller om loven bør ha en bestemmelse som ligner vergemålsloven § 18. Etter bestemmelsen skal Statsforvalteren ta avgjørelsen ved uenighet mellom foreldre, eller ved uenighet mellom foreldre og barn. Utvalget har kommet til at det ikke går inn for en lignende bestemmelse for foreldreansvaret. Utvalget begrunner dette med at foreldreansvaret gjelder personlige forhold, «som bør og skal løses innad i familien uten det offentliges innblanding». Videre henvises foreldre som sliter med kommunikasjonen til familievernkontoret, og utvalget henter støtte i NOU 1977:35 til den gamle barneloven. Utvalget konkluderer med at det i ytterste konsekvens må anlegges sak for å få foreldreansvaret alene.

Alle beslutningene under personlige forhold er viktige for barnets rettssikkerhet, barnets status som selvstendig rettssubjekt⁸ og barnets egenverdi, og skal beskyttes etter Grunnloven⁹ og menneskerettighetene.¹⁰

Fravær av denne rettssikkerheten går normalt hardest ut over de mest sårbare; barn som er under barneverntjenestens omsorg, barn som bor i beredskapshjem, fosterhjem eller statlige institusjoner, hvor samarbeidet med en eller begge foreldre med foreldreansvar er dårlig eller fraværende. I noen tilfeller går det også utover barn som er ufrivillig part i en konfliktfylt skilsmisse, og barn i familier med sterk grad av sosial kontroll. Alle disse barna er avhengige av at staten utformer et lovverk som sikrer deres rettssikkerhet, når foreldrene ikke gjør det. Dessuten trenger alle barn en reell mulighet til å kunne ta til orde og be om hjelp mot eventuelle usaklige avgjørelser. Etter vår mening bør det derfor differensieres mellom de ulike avgjørelsene som tas under personlige forhold, slik at Norge oppfyller våre forpliktelser til å respektere barnets egenverdi og for å sikre barn som et selvstendig rettssubjekt.¹¹ Ved en eventuell gjennomgang bør man se dette i sammenheng med å gi barn selvstendige samtykkekompetanse i større grad enn i dag.

⁸ Barnekonvensjonen artikkel 3, jf. FNs barnekomites generelle kommentar nr. 14

⁹ Grunnloven § 104

¹⁰ Barnekonvensjonen artikkel 12

¹¹ Barnekonvensjonen artikkel 3, jf. FNs barnekomites generelle kommentar nr. 14

Avgjørelser som er et personlig forhold kan innbefatte dagligdagse avgjørelser hvor det ikke nødvendigvis bør være en klagerett, men hvor vi likevel mener at barn bør kunne bringe overordnede spørsmål til vurdering. Eksempler på slike dagligdagse forhold er fritidsaktiviteter, mat og påkledning, leggetid, flytting og besøk av venner. Under personlige forhold som ikke ligger til vergemålet er også utpreget juridiske avgjørelser av stor betydning, for eksempel legges de fleste rettigheter i helselovgivningen til den med foreldreansvar, søknad om pass og identifikasjonskort, ivaretagelse av rett til personvern mv.

Som utvalget påpeker under punkt 10.4.2, er en rekke avgjørelser innenfor de personlige forhold etter gjeldende rett lagt til vergemålet gjennom særlovgivningen. Eksempler på slike er tvisteloven,¹² straffeprosessloven¹³, og forvaltningsloven.¹⁴

Utvalgets uttalelse om at personlige forhold «bør og skal løses innad i familien», er med andre ord ikke nødvendigvis knyttet til ethvert personlig forhold. Selv om en rekke personlige forhold allerede er skilt ut fra foreldreansvaret, gjenstår det viktige juridiske beslutninger.

Statsforvalteren erfarer at mange foreldre har utfordringer med å bli enige om forhold tilknyttet de personlige avgjørelsene for barnet. Vi mottar i dag en rekke søknader om å ta avgjørelser mellom foreldre som er uenige i spørsmål som tilligger foreldreansvaret. Statsforvalteren må avvise søknadene, og henvise til at foreldrene må bli enige, eller at den ene forelderen må søke om å få foreldreansvaret alene. Mekling ved familievernkontoret kan være en god løsning, men selv om barnet har rett til en samtale uten foreldrene til stede, gir ikke ordningen barnet en selvstendig klagerett. Det er heller ingen offentlig kontroll av en eventuell avtale sett hen til barns rettigheter og barnets beste.

Statsforvalteren mener retten til familie- og privatliv er en viktig menneskerettighet. Men vi mener at den ikke er til hinder for at loven i større grad sikre barnets rettigheter, når barnet er uenig med foreldrene i større avgjørelser og bedre sikrer barnet ved konflikt mellom foreldrene, også i personlige forhold som ikke er lagt til vergemålet. En slik oppgave bør legges til Barneombudet eller forvaltningen, og bør ikke belaste domstolen. Det kan i den forbindelse utredes om uttalelsen skal være juridisk bindende for den/de med foreldreansvar, eller om barnet kan rette en henvendelse til ansvarlig organ og få en uttalelse. Dette vil gi barnet en uhildet vurdering av spørsmålet og en reell tilgang til å få et forhold vurdert. Det vil også, selv uten en kontrollmekanisme, kunne føre til at foreldrene leser uttalelsen og deretter justerer sin beslutning. Dette vurderes viktig, bl.a. fordi Norge ikke har tilsluttet seg tilleggsprotokollen til barnekonvensjonen om barns individuelle klagerett.

Utvalget trekker frem enkelte forhold som bør vurderes endret ved en helhetlig gjennomgang av oppgavene lagt til foreldreansvaret og til vergemålet. En søknad om pass er i dag en avgjørelse under foreldreansvaret.¹⁵ Oppgaven ivaretas av barneverntjenesten dersom det er fattet vedtak om omsorgsovertakelse. Dersom barneverntjenesten ikke har fattet vedtak om omsorgsovertakelse, og barnet har oppnevnt verge etter vergemålsloven § 16, vil den oppnevnte vergen i mange tilfeller ha mandat til å fremme søknad om pass. Dette innebærer at det er et skille mellom barn som er under barneverntjenestens omsorg, og andre barn med oppnevnt verge, som for eksempel enslige mindreårige flyktninger.

¹² Tvisteloven se blant annet § 2-4.

¹³ Straffeprosessloven se blant annet §§ 83, 93 g, 94, 232, og 239 d.

¹⁴ Forvaltningsloven §§ 11 d, 16, 17, 18, og 27.

¹⁵ Se passloven § 5.

Vi har med andre ord tre ulike ansvarsordninger for søknad om pass; foreldreverger med foreldreansvar, barneverntjenester som har barn under omsorg, og oppnevnte verger med mandat etter vergemålsloven § 17 andre ledd.¹⁶ Etter vår mening bør det utredes om oppgaven bør legges til vergemålet.

Merknad til punkt 10.4.2 Gjeldende rett

Utvalget viser til at dersom en foreldreverge er inhabil etter vergemålsloven § 34, skal det oppnevnes verge etter vergemålsloven § 27.

Statsforvalteren bemerker at det generelt er uklarerheter knyttet til hvilke bestemmelser i vergemålsloven som gjelder vergemål for barn, voksne, og for alle personer under vergemål.¹⁷ Vergemålsloven § 34 regulerer inhabilitet hos vergen for «den som er under vergemål». Vi er derfor enig med utvalget i at bestemmelsen også gjelder barn, som er *under* vergemål.¹⁸

Ordlyden i § 34 viser til at «er vergen inhabil, skal det oppnevnes en midlertidig verge (setteverge) etter § 27». Statsforvalteren mener bestemmelsens andre ledd om oppnevning av midlertidig verge etter § 27 ikke gjelder foreldreverger, da ordlyden i vergemålsloven § 27 lyder «hvis en oppnevnt verge». Bestemmelsen gjelder derav kun oppnevnte verger, og ikke foreldreverger. Dersom en foreldreverge er inhabil etter vergemålsloven § 34, vil barnet være uten fungerende verge for det gjeldende spørsmål, og det skal oppnevnes verge etter vergemålsloven § 16.

Merknad til punkt 10.4.5.2 Bør skillet mellom foreldreansvaret og vergemål for mindreårige opprettholdes

Utvalget stiller spørsmål ved om skillet mellom foreldreansvaret og vergemål for mindreårige skal opprettholdes. Utvalget mener at de beste grunner taler for å opprettholde et slikt skille.

Statsforvalteren mener utvalget har gjort gode vurderinger knyttet til valg av regelsett, og støtter utvalgets syn om at de beste grunner taler for å opprettholde et skille mellom foreldreansvaret i barneloven og vergemålet i vergemålsloven. Statsforvalteren mener at skille er avgjørende for å sikre barns rettighet som et selvstendig rettssubjekt.

Som utvalget viser til ble plasseringen vurdert i forbindelse med ny vergemålslov, og Justisdepartementet argumenterte i proposisjonen for en slik deling.¹⁹ Statsforvalteren stiller seg i hovedsak bak departementets vurdering i dette spørsmålet.

Under foreldreansvaret tar foreldrene avgjørelser av både juridisk bindende art og ikke-juridisk art. Oppgaver som er lagt til vergemålet er avgjørelser av økonomisk karakter og personlige forhold som står i særlovgivningen. Utvalget peker på at det er behov for å skille avgjørelser under foreldreansvaret fra de spesielle kategorier beslutninger som tas under vergemålsloven, og viser til økonomiske disposisjoner for barnet. Statsforvalteren bemerker at flere utvalg og proposisjoner viser til at vergemål for barn kun er avgjørelser av økonomisk karakter. Vergemålsloven er derfor også i størst grad, slik vi vurderer det, fortsatt ikke tilstrekkelig tilpasset de personlige forhold som er tillagt vergemålet. Det er derfor, slik vi vurderer det, behov for en gjennomgang av

¹⁶ Vergemålsloven § 17 andre ledd.

¹⁷ Statsforvalteren i Oslo og Viken har i høring til revidering av vergemålsloven i 2018 bedt Justis- og beredskapsdepartementet om å gjennomgå reglene og klargjøre spørsmålet, herunder § 34.

¹⁸ Vergemålsloven § 2 første ledd.

¹⁹Ot.prp. nr. 110 (2008–2009), punkt 3.1.

vergemålslovgivningen for barn, slik at bestemmelsene også er tilpasset de personlige forhold som er lagt til vergemålet. Dette er blant annet gjort for vergemål for enslige mindreårige asylsøkere ved innføringen av et nytt kapittel 11 A i utlendingsloven, i kraft fra 01.07.2013.

Vi mener at vergemålslovens bestemmelser og oppbygning sikrer barnets egenverdi og rettigheter som selvstendig rettssubjekt ved at barnet ved uenighet kan be Statsforvalteren om å ta en avgjørelse, som følge av ivaretagelse av rettigheter ved regler om inhabilitet, og ved at Statsforvalteren tar avgjørelsen dersom foreldrevergene ikke blir enige om vergespørsmål.²⁰

Barnets rettsstilling i vergemålsloven styrkes ytterligere ved at foreldreverger kan fratras vergemålet dersom det er til barnets beste. Barnets beste er et sentralt moment i spørsmålet om barnets forelder skal fratras oppgaven som verge. Statsforvalterne kan også fritta foreldreverger fra oppgaven som verge dersom det foreligger «særlige grunner», og vilkårene for øvrig er til stede.

Statsforvalteren mener på denne bakgrunn at det er til barnets beste å opprettholde skillet mellom foreldreansvaret og vergemål for mindreårige.

Utvalget har argumentert for at avgjørelser om personlige forhold skal løses innad i familien, og Statsforvalteren er enig i at ikke alle avgjørelser under foreldreansvaret og de personlige forhold, nødvendigvis egner seg for myndighetskontroll. Vi mener imidlertid at hvilke av barns rettigheter som ligger under vergemålet og hvilke rettigheter som følger foreldreansvaret bør utredes nærmere.

Statsforvalteren mener det bør vurderes å ha en lignende bestemmelse som vergemålsloven § 18 første ledd og § 17 siste ledd i barneloven for viktige avgjørelser under foreldreansvaret. Alternativt at flere av de viktigste rettighetene flyttes over til vergemålet, i likhet med avgjørelser etter straffe- og sivilprosessloven og forvaltningsloven. Et argument for flytting til vergemålsloven er at fratakelse av vergeansvar, eller deler av vergeansvaret etter vergemålsloven § 19 er et mindre inngrep enn fratakelse av foreldreansvaret etter barneloven. En slik flytting vil være i tråd med minste inngreps prinsipp.

Merknad til punkt 10.4.5.3 Bør reglene om vergemål for mindreårige tas inn i barneloven

Utvalget tar i sin vurdering av spørsmålet ikke stilling til utfallet, og viser til at det er behov for en større utredning på dette feltet. Utvalget ber imidlertid høringsinstansene uttale seg om tema til en fremtidig utredning.

Statsforvalteren mener det ved en eventuell utredning må vurderes konsekvenser av og hensiktsmessighet ved en slik flytting. Herunder må det sees på forholdet til utlendingsloven kapittel 11 A. En samling av bestemmelsene i barneloven, som utvalget er inne på, vanskeliggjør skillet mellom foreldreansvaret og vergeansvaret ytterligere. Det bør i en utredning også sees til Sverige, som har en slik løsning i dag.

Statsforvalteren mener at det er hensiktsmessig at bestemmelsene om vergemål er samlet i en lov, da mange av bestemmelsene er felles for voksne og barn.

²⁰ Statsforvalteren må ta avgjørelsen innenfor det en av foreldrene ønsker, og kan ikke bestemme andre løsninger.

Etter Statsforvalterens mening er det behov for et stort arbeid også med bestemmelsene som gjelder mindreårige i vergemålsloven. Statsforvalteren²¹ har tidligere spilt dette inn til Justis- og beredskapsdepartementet, blant annet i høring til endringer i vergemålsloven i 2018. Det er behov for å klargjøre hvilke regler i vergemålsloven som ikke er plassert i kapittelet for mindreårige, som gjelde for mindreårige. Videre er Statsforvalteren enig i at det bør brukes samme terminologi i vergemålsloven som i barneloven. Statsforvalteren støtter også en generalbestemmelse om barnets beste, som også gjelder for barnets verger.

Merknad til punkt 10.4.5.4 Hvem har myndigheten etter særlovgivningen: foreldre, de som har foreldreansvar, eller vergen?

Statsforvalteren er enig i at det er en fordel å klargjøre hvem som har ansvar etter de ulike særlovene.

Utvalget fremmer spørsmål om ansvaret til å representere barnet i sivilrettslige spørsmål bør flyttes fra vergemålet til foreldreansvaret. Statsforvalteren stiller seg kritisk til å flytte myndigheten til å representere barnet i saker etter tvisteloven fra vergeansvaret til foreldreansvaret. Vi mener en slik endring vil svekke barnets rettsikkerhet.

Som Statsforvalteren har spilt inn over, mener vi at barnets rettigheter som et selvstendig rettssubjekt er bedre ivaretatt dersom de juridiske disposisjonene, både økonomiske og personlige, beholdes under vergemålet. Blant annet fordi det her er regler om inhabilitet, fritak og fratakelse av vergeoppgaver, og Statsforvalterens myndighet til å ta beslutningen ved uenighet mellom barn og verge, og mellom verger.

I saker hvor foreldrene fungerer som verge, og er habile, vil plasseringen av ansvaret ikke har noen betydning. Men for barn hvor foreldrene er inhabile i spørsmålet, vil rettssikkerheten svekkes. Statsforvalteren mener at sammenhengen i regelverkene kan bli bedre, og at brukerperspektivet bedre ivaretas dersom barneloven inntar bestemmelser som sier mer konkret hva personlige forhold er, og hvilke avgjørelser under personlige forhold som reguleres av særlovgivningen.

Merknad til kapittel 10 Generelt om foreldreansvar

Statsforvalteren blir jevnlig kontaktet av foreldre som forsøker å skaffe pass til sine barn, men som av ulike grunner ikke har fått samtykke fra den andre forelder med foreldreansvar. Disse foreldrene opplever at passkontorene ikke tar hensyn til unntaket som følger av passloven § 4 første ledd tredje punktum, jf. barnelova § 41. Statsforvalteren ønsker derfor å belyse denne problemstillingen, og den manglende etterlevelse av fremgangsmåten som skisseres i *Retningslinjer for passmyndighetens behandling av saker ihht passloven m/forskrifter* punkt 7.2. Vi opplever også henvendelser om samme problemstilling knyttet til ID-kortloven § 4, der barn ikke får opprettet bankkort eller Vipps på grunn av manglende samtykke fra én av foreldrene med delt foreldreansvar.

Statsforvalteren ønsker også å belyse praktiske problemstillinger når det gjelder innhenting av viktig helseinformasjon om barn som er under barneverntjenestens omsorg, jf. bvl. § 4-12, men hvor foreldrene fremdeles har foreldreansvaret. Statsforvalteren mottar jevnlig henvendelser fra fosterforeldre og barneverntjenester som ikke får tilgang til prøvesvar og resepter via Helsenorges tjenester. Det er kun foreldre med foreldreansvar eller eventuell verge som har tilgang til å representere barnet på Helsenorges nettsider. Fosterforeldre har ikke tilgang til barnets helseopplysninger, og må henvende seg direkte til barnets behandlende lege for å få innsyn i disse opplysningene.

²¹ Høringssvaret er sendt inn av Fylkesmannen i Oslo og Akershus, nå Statsforvalteren i Oslo og Akershus.

Nevnte henvendelser til Statsforvalteren har økt det siste året, da flere fosterforeldre kontakter oss fordi det er behov for å innhente prøvesvar for Covid19-test av barnet. Slik informasjon er åpenbart av svært viktig betydning for barna det gjelder, og potensielt også for barnas foreldre for eksempel når det gjelder gjennomføring av samvær.

Det er dessuten en nødvendig forutsetning at barneverntjenesten og fosterforeldrene får tilgang til slike opplysninger raskest mulig, nettopp for å kunne utøve sitt omsorgsansvar i tråd med barnevernlovens bestemmelser. At fosterforeldre må henvende seg direkte til barnets behandlende lege, er som hovedregel mer ressurskrevende enn å få tilgang via Helsensorges tjenester, blant annet på grunn av legekantorers åpningstider og andre praktiske hindre. Vi kan ikke se at det foreligger gode grunner til at barn som er under barneverntjenestens omsorg skal tilbys en mindre tilgjengelig helsetjeneste enn andre barn.

Det kan dessuten være ulike årsaker i den konkrete saken til at det ikke er ønskelig eller forsvarlig at foreldrene skal ha tilgang til opplysninger om barnet via Helsenorge, selv om foreldreansvaret består. I saker hvor barneverntjenesten har overtatt omsorgen for et barn etter bvl. § 4-12, kan samarbeidet mellom barnets foreldre og barneverntjenesten være preget av uenigheter og ulik grad av konflikt. Vi stiller derfor spørsmål ved hvor forsvarlig det er at foreldre, som på sin side fremdeles har foreldreansvaret, men på den andre siden ikke har omsorgsansvaret, har adgang til å innhente opplysninger om og å representere barnet via Helsensorges tjenester. Samtidig er fosterforeldrene eller barneverntjenesten, i kraft av omsorgsansvaret, gitt adgang til å innhente og representere barnet hos behandlende lege. Det mildeste inngreps prinsipp tilsier etter vår vurdering at det for slike tilfeller ikke bør være nødvendig at barneverntjenesten fremmer sak om fratakelse av foreldreansvaret, for å kunne følge opp barnets helse på en effektiv måte i møte med helsetjenesten.

Etter vår vurdering er det først og fremst barnet som blir skadelidende ved at dagens regelverk ikke hensyntar de praktiske hindrene for tilgjengelig informasjon om barnets helse, for barn som bor i fosterhjem eller på institusjon. Vi mener at det er svært uheldig og bekymringsfullt at disse barna, uten gode grunner, er dårligere rettslig stilt enn andre barn. Et mulig forslag til endring, kan for eksempel være at adgangen til å representere et barn via Helsensorges tjenester følger omsorgsansvaret og ikke foreldreansvaret, eller at systemet tilrettelegges for bedre å ivareta alternative livssituasjoner for barn.

Vi kan ikke se at utvalget konkret har tatt stilling til disse problemstillingene. Da vi vurderer det som av vesentlig betydning for barn som befinner seg i en allerede sårbar situasjon, ber vi om at dette utredes nærmere og at regelverket utformes med sikte på å også omfatte slike situasjoner. De samme hensynene vil kunne tenkes å gjøre seg gjeldende for barn under barneverntjenestens omsorg som ønsker å søke om bankkort eller åpne bankkonto, og vi ber også om at dette behandles ytterligere av departementet i arbeidet med ny barnelov.

Merknad til punkt 11.4.3.2 Innenlands flytting under foreldreansvaret

Statsforvalteren viser til utvalgets vurderinger når det gjelder innenlands flytting under foreldreansvaret. Utvalgets flertall foreslår at reglene om flytting til inn- og utland samordnes slik at flytting hører inn under foreldreansvaret.

Statsforvalteren har ingen merknader til dette forslaget som sådan, men vi ønsker oss en nærmere presisering av rettstilstanden der en forelder som bor med barna på, eller flytter til, fortrolig eller strengt fortrolig adresse. Etter vår vurdering vil det i slike saker være urimelig at hovedregelen, om at

den andre forelder skal samtykke til flytting av barna til sperret adresse i kraft av foreldreansvaret eller at det reises sak for domstolen, gjelder. Dersom slike tilfeller er ment å falle utenfor anvendelsesområdet til lovforslagets § 6-5, vil vi anbefale at dette presiseres i lovtekstens ordlyd eller at det tydelig fremgår av forarbeidene.

Merknad til punkt 12.4.4 Utvalgets vurdering (samvær under tilsyn av offentlig oppnevnt person)

Statsforvalteren støtter utvalgets vurdering av at det er behov for en større gjennomgang og evaluering av selve tilsynsordningen. Videre støtter vi utvalgets forslag om at tilsynet bør administreres av en instans. Statsforvalteren foreslår at denne oppgaven legges til Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat).

Statsforvalteren vil i det følgende belyse problemstillinger vi møter i vår kontakt med kommuner og privatpersoner. Dette for å støtte utvalgets vurdering av at det er behov for en opprydding og avklaring på området, gjerne gjennom en veileder eller et rundskriv.

Vår erfaring er at barneverntjenestene har utfordringer når det gjelder å registrere saker hvor den fører tilsyn ved beskyttet samvær i sitt saksbehandlingssystem, da systemet legger opp til at det er en aktiv barnevernssak. Dette er ikke alltid tilfellet i saker som gjelder samvær med beskyttet tilsyn.

Dersom det er slik at det må opprettes barnevernssak for å få registrert saken hos barneverntjenesten, reiser dette nye problemstillinger. Forutsatt at samværstilsynet registreres som et hjelpetiltak etter barnevernloven § 4-4 andre ledd, vil dette by på utfordringer tilknyttet samtykke til hjelpetiltak. Det vil oppstå motstridende hensyn dersom barneverntjenesten etter barnevernloven ber om samtykke til å føre tilsyn etter barneloven som et frivillig hjelpetiltak, mens forelder etter barneloven er pålagt tilsyn under samvær av retten. Vi stiller spørsmål ved om en forelder har kompetanse til å samtykke til at barneverntjenesten fører tilsyn under samværet. Videre vil den andre forelder potensielt ikke ønske at det skal gjennomføres samvær med den som har samvær med tilsyn, og dermed kunne stanse samværet gjennom å ikke samtykke til tiltaket. Statsforvalteren mener at en slik forvaltningsoverprøving av en domstolslutning er uheldig.

Statsforvalteren viser videre til Bufdirs tolkningsuttalelse av 25. mars 2021 *Statsforvalterens tilsynsansvar på barnevernsområdet - beskyttet tilsyn etter barneloven § 43 a*. I denne fastslo direktoratet at «samvær med beskyttet tilsyn faller utenfor Statsforvalterens tilsynsansvar». Statsforvalteren har på bakgrunn av denne uttalelsen ikke myndighet til å følge opp barneverntjenestens arbeid gjennom tilsyn i tilfeller der barneverntjenesten stanser samvær med beskyttet tilsyn. Samværsforelder har da ingen annen mulighet enn å fremme sak om tvangsfullbyrdelse for domstolen. Situasjonen medfører at disse foreldrene stiller svakere enn foreldre som har samvær etter barnevernloven § 4-19, der barneverntjenestens stanser samværet. Sistnevnte har mulighet for prøving av stansingen saken i fylkesnemnda. Ut fra et rettssikkerhetsperspektiv, er dette er bekymringsfullt.

Utvalget viser blant annet til at det bør utredes hvilke kvalifikasjonskrav som skal gjelde for tilsynspersoner. Statsforvalteren støtter utvalgets innspill på dette punktet.

Merknad til punkt 12.5.2 Utvalgets vurdering (gjennomføring av samvær)

Utvalget foreslår å videreføre adgangen til å be om rettens og Statsforvalterens behandling av saker om reisekostnader, samt å videreføre vilkåret om at en annen fordeling enn etter foreldrenes inntekt bare kan fastsettes hvis det er særlige grunner til det.

Statsforvalteren vil påpeke at det av dagens regelverk ikke fremgår tilstrekkelig klart hva som omfattes av vilkåret særlige grunner. Ordlyden «særlege grunnar» i nåværende § 44, som også foreslås videreført i lovforslaget § 8-8, tilsier at det må foreligge forhold som ikke gjør seg gjeldende i alle samværsaker, og at det dermed skal mye til for å fastsette en annen fordeling enn etter foreldrenes inntektsgrunnlag. Dette ståstedet støttes også av departementets rundskriv Q-15/08, samt lovens forarbeider.

Ettersom dagens barnelov § 44 knytter seg til en økonomisk fordeling av reisekostnader i forbindelse med samvær, vil en naturlig forståelse av sammenhengen i bestemmelsen tilsa at de særlige grunnene må relatere seg til foreldrenes økonomi, og ikke andre forhold. I rundskriv Q-15/08 vises det også kun til foreldrenes økonomiske forhold som eksempler på særlige grunner. Statsforvalteren er imidlertid i tvil om det er korrekt lovforståelse at det kun er økonomiske forhold som kan medføre at vilkåret om at det må foreligge «særlige grunner» er oppfylt. Et annet spørsmål er om det forhold at en forelder flytter utenlands er omfattet av «særlige grunner». Vi kan ikke se at utredningen tilstrekkelig avklarer disse spørsmålene, og vi ønsker derfor en bredere omtale og klargjøring av de vurderingene som skal foretas.

Statsforvalteren støtter utvalgets forslag om at dagens ordning videreføres, men vi ber departementet om å klargjøre nærmere hva som omfattes av «særlige grunner».

I likhet med utvalget, vurderer vi det som hensiktsmessig at unntaket om at det kun er nødvendig at en av foreldrene ønsker at Statsforvalteren behandler saken når barnet har fylt 15 år, tas ut av bestemmelsen.

Merknad til punkt 15.4.3 Utvalgets vurdering (vedtak om tvangskraft for avtaler mellom foreldrene)

Vi viser til at utvalget skriver at det har vurdert om Statsforvalteren fortsatt bør kunne gi avtaler tvangskraft under forutsetning av at foreldrene er enige, og at avtalen er til barnets beste. I utvalgets forslag til ny bestemmelse i § 13-1 første ledd, foreslås imidlertid ikke videreført dagens ordning om at Statsforvalteren kan gi avtale om foreldreansvar tvangskraft.

Under utvalgets merknad til § 13-1 fremgår det at «Første ledd viderefører gjeldende lov § 55 første ledd, med kun mindre endringer. Utvalget legger til grunn at det bare er avtaler om fast bosted og samvær som kan tvangsfullbyrdes, og ikke avtaler om foreldreansvaret.» Statsforvalteren kan imidlertid ikke finne en nærmere begrunnelse for denne endringen i utredningens punkt 15.4.3. Vi stiller oss ikke negative til forslaget som sådan, men stiller spørsmål ved hva som er begrunnelsen for endringen og ber om en presisering av dette.

Vi viser også til utvalgets forslag til ny § 10-2, hvor det av andre ledd fremgår at «Føremålet med meklinga er å få foreldra til å gjere ein skriftleg avtale om foreldreansvaret, om fast bustad for barnet og om samvær, og å få dei til å bli samde når den eine vil flytte med barnet. Foreldre som inngår avtale, kan be statsforvaltaren om å ta avgjerd om tvangskraft for avtalen, jf. § 13-1». Etter denne bestemmelsens ordlyd, kan det virke som at en avtale om foreldreansvar kan gis tvangskraft av Statsforvalteren. Vi mener derfor at bestemmelsens ordlyd bør endres slik at den samsvarer med forslag til ny § 13-1.

Statsforvalteren viser også til at utvalget oppfatter at ordningen er svært lite brukt, og at det anbefaler at adgangen til å få tvangskraft for avtaler derfor styrkes og promoterer. Vi støtter utvalgets vurdering på dette punktet, og er enig i at bruk av adgangen til fastsettelse hos Statsforvalteren vil kunne bidra til at færre saker tas til domstolen.

Forutsatt at målet er at flere skal benytte seg av ordningen, er det imidlertid naturlig å legge til grunn at dette vil føre til en økt saksmengde hos statsforvalterembetene. Vi uttrykker derfor bekymring for ressursituasjonen hos embetene dersom relevante økonomiske konsekvenser av en slik videreføring med tilhørende promotering ikke utredes nærmere. Vi ber om at dette også hensyntas ved departementets vurdering av forslaget.

Merknad til punkt 16.4.4 Lovvalg

Statsforvalteren støtter utvalgets forslag om at bestemmelsen i dagens § 84 a utvides til å gjelde også land utenfor Haag-konvensjonen av 1996.

Merknad til punkt 16.7.2 Ordre public

Statsforvalteren er enig i at dette bør lovfestes for å gjøre regelen mer tilgjengelig, og ellers slutter vi oss til utvalgets vurderinger.

Merknad til punkt 17.2 Selvbestemmelse

Utvalget viser til at «Barn er underlagt rettslige begrensninger i sin selvbestemmelsesrett. Som hovedregel oppnår barn selvbestemmelse ved myndighetsalder (18 år), jf. vergemålsloven § 2 tredje ledd.»

Statsforvalteren bemerker at hovedregelen om barns selvbestemmelse følger av vergemålsloven § 9.

Utvalget viser til at «Foreldreansvaret gir en representasjon i personlige forhold, mens vergemål er begrenset til økonomiske forhold.» Vi bemerker som tidligere nevnt, at også enkelte personlige forhold er lagt til vergemålet i særlovgivningen.

Utvalget viser i tabell 17.1 en oversikt over aldersgrenser for barns selvbestemmelse. Utvalget peker korrekt på at strafferettslig lavalder er 15 år, men vi bemerker at dette ikke innebærer at barnet har en selvbestemmelse i alle straffeprosessuelle spørsmål.

Av straffeprosessloven § 93 g følger det at dersom fornærmede eller etterlatte er under 18 år, utøves rettighetene etter straffeprosessloven av vergen, men dersom barnet er over 15 år, kan barnet selv velge å utøve rettighetene som fornærmet eller etterlatt. Som fornærmet eller etterlatt har med andre ord barnet rett til å velge selvbestemmelse etter fylte 15 år.

Videre viser utvalget i tabellen til at vergemålsloven § 12 gir barnet fra 15 år rett til å selv råde over midler som han eller hun har tjent ved arbeid eller virksomhet. Statsforvalteren bemerker at etter Statsforvalteren skal forvalte midlene dersom de overstiger 2G, jf. vergemålsloven § 48.

Merknad til punkt 17.2.7 Utvalgets vurderinger

Statsforvalteren er enig med utvalget i at det bør vurderes å sette ned et utvalg som vurderer barnets inntreden av selvbestemmelse i særlovgivningen. Vi støtter også at personene som skal se på selvbestemmelse i ulike sektorer har den nødvendige fagkunnskapen i den enkelte sektor. Statsforvalteren ønsker imidlertid å peke på viktigheten av harmonisering i regelverket, og viktigheten av å se barns selvbestemmelse som helhet i norsk regelverk.

Statsforvalteren bemerker at dagens manglende harmonisering i reglene etter straffeprosessloven og helselovgivningen reiser spørsmål om barn over 16 år kan samtykke til innhenting av medisinske opplysninger etter reglene i helselovgivningen, eller om det er vergen som skal gi et slikt samtykke.

Statsforvalteren er enig med utvalget i at regelverket som hovedregel må forholde seg til faste aldersgrenser, og ikke skjønsmessige vurderinger av om barnet er modent nok til å selv skulle ta en avgjørelse. I en fremtidig utredning bør det sees nærmere på når barn i kraft av loven har selvbestemmelse ved inntreden av en viss alder, når barnet har en vetorett og når barn selv kan velge å ta en avgjørelse alene. Dersom man fratrar barn retten til å la seg bistå av en voksen, vil dette kunne svekke barns rettssikkerhet i en del tilfeller.

Merknad til kapittel 18 Økonomiske og administrative konsekvenser

Statsforvalteren støtter seg til utvalgets, og departementets forslag, om at sakkyndige utredninger skal vurderes av Barnesakkyndig kommisjon før de kan legges til grunn for domstolens vurderinger.

Statsforvalteren mottar jevnlig henvendelser fra foreldre som ønsker å klage på sakkyndige som har vært brukt i domstolene i forbindelse med foreldretvister. Utover å opprette tilsynssak mot helsepersonell med autorisasjon, eller henvise til fagspesifikke klageorganer, er klagemulighetene per i dag begrenset. Erfaringsmessig kan sakkyndige utredninger få stor betydning i foreldretvistsaker, og vi vurderer at det er viktig at disse utredningene fremlegges for fagfelle vurderinger, på lik linje med sakkyndige utredninger i barnevernssaker.

Merknad til lovforslagets § 4-5

Den foreslåtte ordlyden i den nye bestemmelsen som lyder «skal retten nemne opp ei førebels verje», avviker fra dagens bestemmelse som lyder «skal retten syte for oppnemning av setteverje».

I dag er det Statsforvalteren som oppnevner verge etter anmodning fra retten, som skal «syte for» en slik oppnevning. Etter ny ordlyd er det uklart om det er retten selv som skal oppnevne verge, eller om denne kompetansen fortsatt skal ligge hos Statsforvalteren.

Merknad til lovforslagets § 6-5

Ordlyden i ny bestemmelse er «Foreldre med foreldreansvar har rett og plikt til å ta avgjerder for barnet i personlege tilhøve innanfor dei grensene som sjølvråderetten og retten til medverknad for barnet set.»

Statsforvalteren mener det bør vurderes å innta «med mindre annet er bestemt» eller lignende ordlyd, som følge av at det er flere avgjørelser under personlige forhold som er lagt til vergemålet i særlovgivningen. Statsforvalteren ber også om at det vurderes å innta en henvisning til hvilke personlige forhold som er lagt til vergemålet i særlovgivningen.

Merknad til lovforslagets § 6-7

Bestemmelsen gir barnet en mulighet til å nekte foreldrene å dele personopplysninger, men bestemmelsen gir ikke barnet en klagerett dersom foreldrene ikke overholder sin plikt til å respektere barnets ønske dersom barnet ikke ønsker at opplysningene deles. Statsforvalteren mener barnet bør gis en slik klagerett.

Med hilsen

Bente Rygg
avdelingsdirektør
Sosial- og barnevernsavdelingen

Atle Grønstøl
seksjonssjef

Dokumentet er elektronisk godkjent